

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Ärendehandläggning för självbestämmande och välfärd

- När personen förhåller sig passiv till eller avvisar omsorg

ANGELIKA THELIN, PHD. SOCIALT ARBETE OCH LEKTOR

Vilka problem står i fokus?

- Personer med kognitiv sjukdom kan vara passiva eller motvilliga till den vård som andra anser att de behöver.
- Andra tycker att deras fysiska och psykiska behov inte tillgodoses, eller att de inte skyddas från fara.
- Detta påverkar många människors välfärd, välbefinnande och hälsa negativt
- Är det handläggarens fel?

Ärendehandläggning

- Förvaltningslagen skiljer mellan ärendehandläggning och faktiskt handlande.
- Ärendehandläggning: alla åtgärder som en myndighet vidtar från det att ett ärende inleds till dess att ett formellt beslut fattas.
- Faktiskt handlande: direkta, operativa åtgärder som utförs för att genomföra det som har beslutats. Dessa åtgärder är praktiska till sin natur och kan inte överklagas.

Myndighetsutövning

Myndighetsutövning kan definieras som
"...utövning av befogenhet att för enskild
bestämma om förmån, rättighet, skyldighet,
disciplinär bestraffning eller annat jämförbart
förhållande" (1971 års Förvaltningslag)

Ärendehandläggning som myndighetsutövning

- Myndighetsutövning innebär att bestämma om förmåner, rättigheter, skyldigheter, disciplinära åtgärder eller liknande för enskilda.
- Det är det mest ingripande formen av offentlig maktutövning mot enskilda medborgare.
- Därför är det viktigt att följa centrala värden vid myndighetsutövning.
- Värden som; demokratisk styrning, transparens och rättssäkerhet

Rättsliga ramar för ärendehandläggningen

- Alla vuxna personer har full rättshandlingsförmåga och juridisk beslutskapacitet.
- Lagliga tvångs- och begränsningsåtgärder; tillfälliga lösningar som ska användas med mycket stor försiktighet.
- Alla vuxna personer har rätt att ta risker och begå misstag samt att skyddas mot paternalism och otillbörlig påverkan (genom aggression, hot eller manipulation)

Rättsliga ramar för ärendehandläggning

- Rätten till självbestämmande gäller inom vård och omsorg,
- ... även när det finns framtidsfullmakt, anhörigbehörighet, god man eller förvaltare.
- Det är centralt att informera den berörda personen.
- Samtycke från den berörda personen är avgörande.

Rättsliga och etiska ramar för ärendehandläggning

- Personer med kognitiv sjukdom har inte bara rätt till självbestämmande, utan också till välfärd.
- Om handläggare inte gör något då personer med kognitiv sjukdom förhåller sig passiva till eller avvisar omsorg;
 - Risk för försummelse

Lagstiftningens fel?

I förhållande till äldre personer med demens uppstår inte sällan svåra gränsdragningar kring om och hur en person kan ge ett rättsligt giltigt fritt och informerat samtycke till de insatser hen behöver. /.../

Statens medicinsk-etiska råd har i slutet av 2024 pekat på denna problematik i en skrivelse till regeringen. Där sätter de ljuset på patienter med nedsatt beslutsförmåga som en av de mest utsatta grupperna inom hälso- och sjukvården. De betonar att det saknas en tillfredsställande reglering för hur vården ska hantera vuxna patienter som inte är förmögna att fatta beslut kring sin egen vård. (sid. 193)

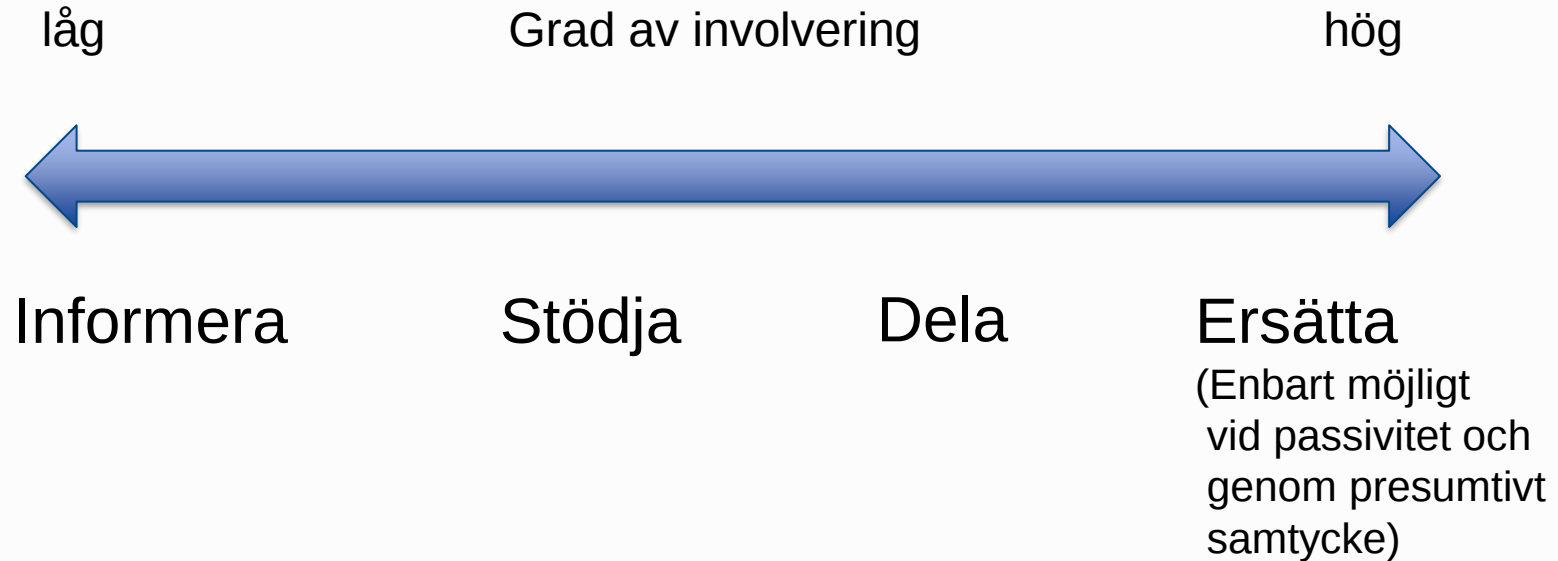
Årsrapport
2025

Jobba med samverkan och stödnätverk

- Samverka över yrkes- och organisationsgränser.
- Arbeta för starka sociala stödnätverk.
- Uppmärksamma och utred nedsatt beslutsförmåga tidigt.
- Jobba med olika typer av samtycke (uttryckligt, konkluderat och presumtivt).
- Jobba uppsökande och aktivt vid motstånd.
- Anpassa kommunikation och bemötande.
- Erbjud varierande och flexibla insatser.
- Följ utvecklingen.
- Arbeta systematiskt och reflekterande.

Olika sätt att stödja beslutsfattande i det enskilda fallet

Vad mer kan handläggaren och myndigheten göra?

- Sprida kunskap och dela erfarenheter om att stödja beslutsförmåga.
- Jobba med intuitiva och erfarenhetsbaserade beslut när rationella inte fungerar längre för personen med kognitiv sjukdom.
- Myndigheten behöver ge förutsättningar för handläggarens arbete med att stödja beslutsförmåga
- Arbetet behöver utvärderas utifrån mänskliga rättigheter.

Referenser

- Bångsbo A, Dunér A, DahlinIvanoff S, Lidén E. Barriers for Inter-Organisational Collaboration: What Matters for an Integrated Care Programme? *International Journal of Integrated Care*, 2022; 22(2): 22, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.5334/ijic.6005>
- Dahlin Ivanoff, S., Duner, A., Eklund, K., Wilhelmson, K., Lidén, E. & Holmgren, E. (2018) Comprehensive geriatric assessment of frail older people: ideals and reality, *Journal of Interprofessional Care*, 32:6, 728-734, DOI: 10.1080/13561820.2018.1508130
- Dixon, J., Donnelly, S., Campbell, J. & Laing, J. (2022) Safeguarding People Living with Dementia: How Social Workers Can Use Supported Decision-Making Strategies to Support the Human Rights of Individuals during Adult Safeguarding Enquiries. *British Journal of Social Work*, 52, 1307-1324, DOI: 10.1093/bjsw/bcab119
- Dunér, A., Bjälkebring, P. & Johansson, B. (2019) Merely a rhetorical promise? Older users' opportunities for choice and control in Swedish individualised home care services. *Aging and Society* 39, 771-794, DOI: 10.1017/SO144686X17001210
- Dunér, A., Bångsbo, A. & Olsson, T. (2023) TalkingMats as a decision aid to promote involvement in choice and decision-making around home care services for older people with mild to moderate dementia – study protocol for a randomized controlled trial. *Study Protocol. BMC Geriatrics* 23, Article number: 244

Referenser

- Giertz, L., Mattsson, T., & Thelin, A. (2021). *Nedsatt beslutsförmåga : Rätt, riktlinjer och praktik* (Upplaga 1. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Groen-van de Ven, L., Smits, C., de Graaff, F., Span, M., Eefsting, J., Jukerna, J. & Vernooij-Dassen, M. (2017) Involvement of people with dementia in making decisions about their lives: a qualitative study that appraises shared decision-making concerning daycare. *BMJ Open* 017;0e018337, DOI:10.1136/mjopen-2017-018337
- Groen-van de Ven, L., Smits, C., Span, M., Jukema, J., Coppoolse, K., de Lange, J., Eefsting, J. & Vernooij-Dassen, M. (2018) The challenges of shared decision making in dementia care networks. *International Psychogeriatrics*, 30:6, 843-857, DOI: 10.1017/S1041610216001381
- Mattos, M. (2022) Shared Decision-Making in Dementia: A Scoping Review. *Alzheimer's and Dementia*, 18, 8:e067169, DOI:10.1002/alz.067169
- Mattsson, T. & Giertz, L. (2020). "Vulnerability, Law and Dementia: An Interdisciplinary Discussion of Legislation and Practice." *Theoretical Inquiries in Law* 21(1): 139–159
- Nykänen, P., Schön, U.-K. & Björk, A. (2023) Shared decision making in social services – some remaining questions, *Nordic Social Work Research*, 13:1, 107-118, DOI: 10.1080/2156857X.2021.1958908
- Samsi, K. & Manthorpe, J. (2013) Everyday decision-making in dementia: Findings from a longitudinal interview study of people with dementia and family carers. *International Psychogeriatrics*, 25,6: 949-961. DOI:10.1017/S1041610213000306

Referenser

- Samsi, K. & Manthorpe, J. (2013) Everyday decision-making in dementia: Findings from a longitudinal interview study of people with dementia and family carers. *International Psychogeriatrics*, 25,6: 949-961. DOI:10.1017/S1041610213000306
- Sinclair, C., Gersbach, K., Hogan, M. et al. (2019) "A Real Bucket of Worms": Views of People Living with Dementia and Family Members on Supported Decision-Making, *Bioethical Inquiry*, 16:587-608, DOI: 10.1007/s11673-019-09945-x
- Thelin, A. (2021). Care Ethics for Supported Decision-making. A Narrative Policy Analysis Regarding Social Work in Cases of Dementia and Self-neglect. *Ethics and Social Welfare*, 15(2), 167-184 Wied, T., Knebel, M.,
- Tesky, V. & Haberstroh, J. (2019) The Human Right to Make One's Own Choices – Implications for Supported Decision-Making in Persons With Dementia. A Systematic Review. *European Psychologist*, 24:2, 146-158. DOI: 10.1027/1016-9040/a000372